

Energie

1

**Itineer's
voorstel**

*Naar een strategisch stappenplan voor
13 000 MW nieuwe capaciteit en betere
capaciteitsbenutting tegen 2025*

Tegen 2025 is een vervanginvestering van meer dan 13 000 MW noodzakelijk. Zoniet kampt België met een problematisch negatieve reserve marge. Op middellange termijn impliceert de kernuitstap van 6 000 MW dat een dubbele vervangcapaciteit moet uitgelokt worden. Nog vooraleer de kernuitstap finaal is – dus voor 2025 – is alleen vervangcapaciteit nodig die vergelijkbaar is met de huidige nucleaire capaciteit.

De volgende regering zal de kernuitstap ‘opstarten’. In 2015 worden de twee oudste kerncentrales van Doel gesloten na 40 jaar gebruik. De resterende nucleaire capaciteit zal gefaseerd verdwijnen tegen 2025. Het uitdoven van ongeveer 6 000 MW nucleaire capaciteit betekent echter niet dat ons land tegen 2025 alleen maar moet zorgen voor een gelijkaardige vervangcapaciteit. Zoals in elk land maken we ook in België nog steeds gebruik van relatief oude elektrische centrales (gas, steenkool, piekcentrales) waarvan de levensduur niet onbeperkt verlengd kan worden. In de komende 15 jaar worden er dus niet alleen oude kerncentrales gesloten.

Uit onze analyse blijkt dat tegen 2025 een totale vervanginvestering van meer dan 13 000 MW noodzakelijk is. Op middellange termijn betekent de kernuitstap van 6 000 MW dus dat een dubbele vervangcapaciteit moet uitgelokt worden. Nog vooraleer de kernuitstap finaal is – dus voor 2025 – is al een vervangcapaciteit nodig die vergelijkbaar is met de huidige nucleaire capaciteit.

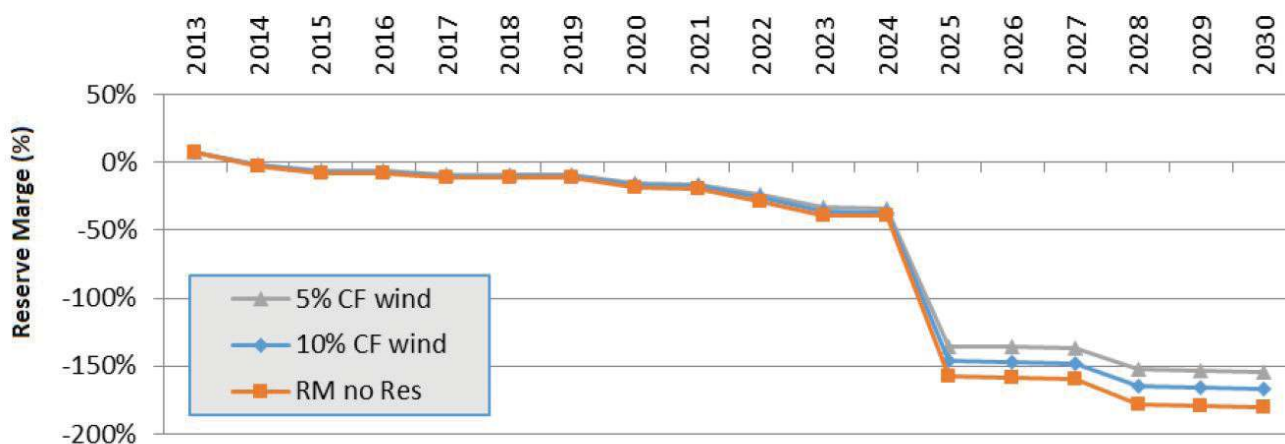
De noodzakelijke vervanginvesteringen komen er echter niet spontaan. Momenteel zijn de groothandelsprijzen voor elektriciteit zo laag dat eerder centrales gesloten worden in plaats van bijgebouwd. Deze situatie is het gevolg van overcapaciteit in de buurlanden waaraan onze markt gekoppeld is. In combinatie met een momenteel dalende vraag naar elektriciteit drukt de bestaande overcapaciteit de prijzen. Terwijl investeringsschijningen op heel korte termijn nodig zijn, kunnen we niet veronderstellen dat de moeilijke marktomstandigheden van vandaag spoedig radicaal zullen verbeteren.

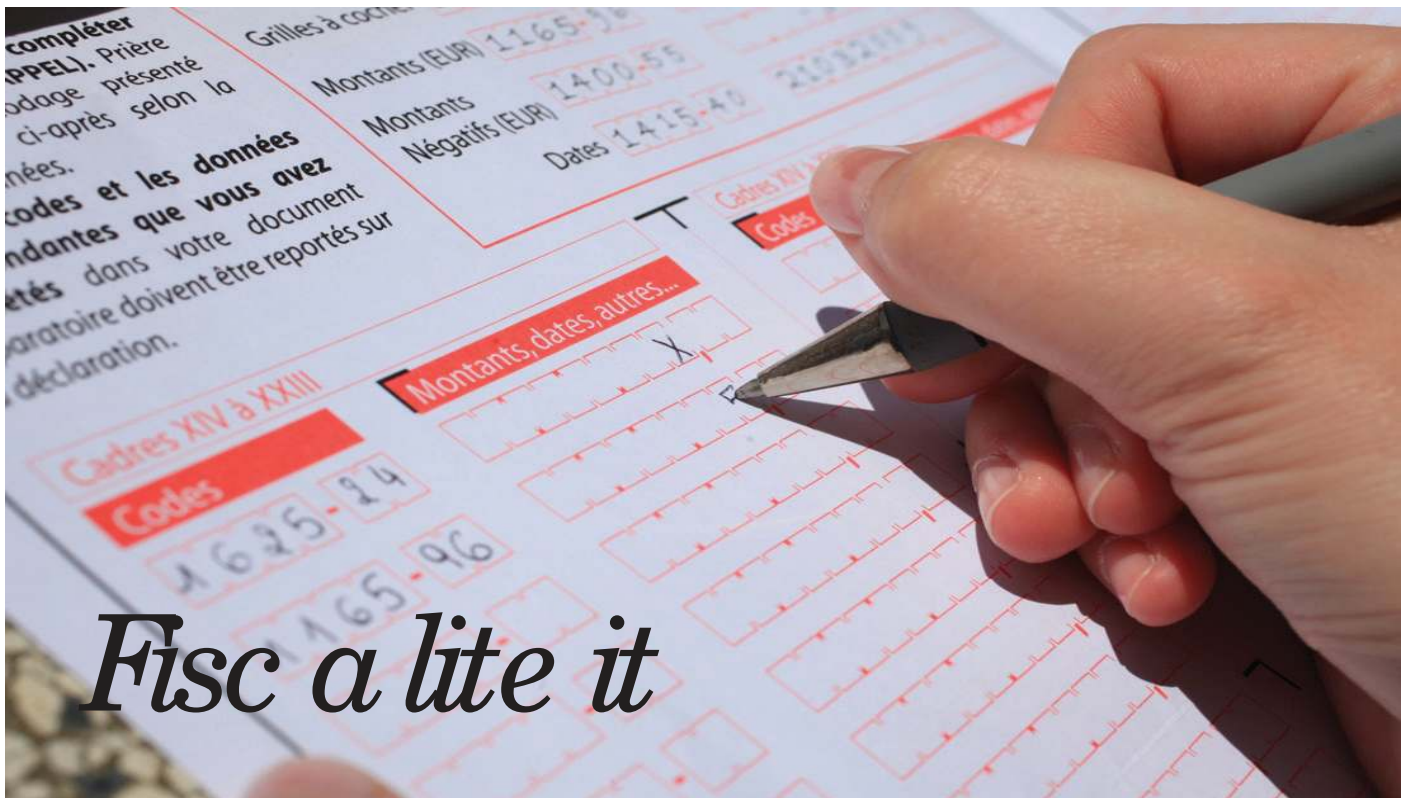
“Nog vooraleer de kernuitstap finaal is - dus voor 2025 - is al een vervangcapaciteit nodig die vergelijkbaar is met de huidige nucleaire capaciteit”

Zonder private investeringen die door de markt uitgelokt worden, is een vorm van overheidsinterventie noodzakelijk. Alles wijst er dan ook op dat de volgende regering die niet werkt maken van een stappenplan naar 13 000 MW bijkomende capaciteit tegen 2025.

Het verminderen en het verschuiven van de piekvraag zou een belangrijk deel moeten uitmaken van dit stappenplan. Het verschuiven van de piekvraag bij grote en minder grote elektrische gebruikers is goedkoper dan het bouwen van piekcentrales die weinig gebruikt worden. Bepaalde bedrijven kunnen hun vraag naar energie uitstellen of spreiden in de tijd. Zeker in regio's met een belangrijke energie-intensieve industrie is er een interessante capaciteit om de vraag naar energie te verplaatsen. Mits de juiste “incentives” – een up-front investeringsvergoeding en een vergoeding per prestatie – kan “load shifting” een kostenefficiënt deel van de oplossing uitmaken.

Het zogenaamde “Plan Waterlet” van 2013 is een goede basis voor een stappenplan. Naar 2025 toe zou een algemeen strategisch plan wenselijk zijn met een opeenvolging van objectieven inzake capaciteit en beheer van de vraag op korte termijn. Een strategisch plan op lange termijn dient ook aandacht te besteden aan de marktmodellen die het best aansluiten bij de strategische doelstellingen. Het huidige marktmodel kent de noodzakelijke investeringen niet uit zodat een bijsturing van het marktmodel zeker overwogen kan worden.

Fisc a lite it

2

**Itine ra's
voorstel**

Be lastingve rsc huiving weg van arbeid kan ook met behoud van progressiviteit

Een verschuiving van de belastingdruk naar andere bronnen dan arbeid dringt zich op. Itine ra stelt dat een belastinghervorming budgettair realistisch dient te zijn. Zinnige hervormingen zijn denkbaar die ook enigszins neutraal zijn op het vlak van herverdeling. Itine ra presenteert verschillende pistes op beide eigenschappen (kostprijs en herverdeling).

Bij de partijvoorstellen valt de hoge kostprijs op. Vaak zijn de baten van de voorgestelde wijzigingen ook geconcentreerd bij bepaalde inkomensgroepen. Dit terwijl de laagste inkomens buiten beschouwing blijven bij de voorgestelde belastingverlagingen omdat deze geen belastingen betalen. Itinera stelt dat een belastinghervorming nochtans ook voor de laagste decielen baten kan brengen. Hiervoor **stellen we het systeem van negatieve inkomstenbelasting voor**. Daarbij genieten de laagste inkomens van een betaling die maar gradueel vermindert bij inkomens toename. Hierdoor zou de stap van werkloosheid naar werken slechts gedeeltelijk leiden tot een minder gunstige fiscale situatie, zodat de incentive om te gaan werken groter wordt: een heel belangrijk voordeel.

In de mate dat de belastingen op arbeid verlaagd worden met hetzelfde bedrag dat de lasten op consumptie stijgen, nemen de totale belastingen op de burgers niet toe. Op het vlak van milieuheffingen waaronder energie, transport en vervuiling valt een oefening met 1% van het BBP ook zeer te overwegen. Deze verschuiving zal ook efficiëntiebatens geven. Indien de extra economische groei die deze maatregel zou opleveren, in armoedebestrijding en sociaal beleid geïnvesteerd wordt, dan is het sowieso kort door de bocht om enkel te kijken naar statistische “koopkrachtplatjes”.

“Omwille van de indexering van lonen veroorzaakt een verhoging van de BTW minder herverdelingseffecten dan vaak gedacht”

Omwille van de indexering van lonen veroorzaakt een verhoging van de BTW minder herverdelingseffecten dan vaak gedacht. Bij een louter BTW-verhoging zijn er eerder ongewenste effecten voor competitiviteit. Indien de budgettaire baten van een BTW-verhoging echter gebruikt worden voor een verlaging van de sociale lasten op arbeid dan spelen deze ongewenste effecten niet.

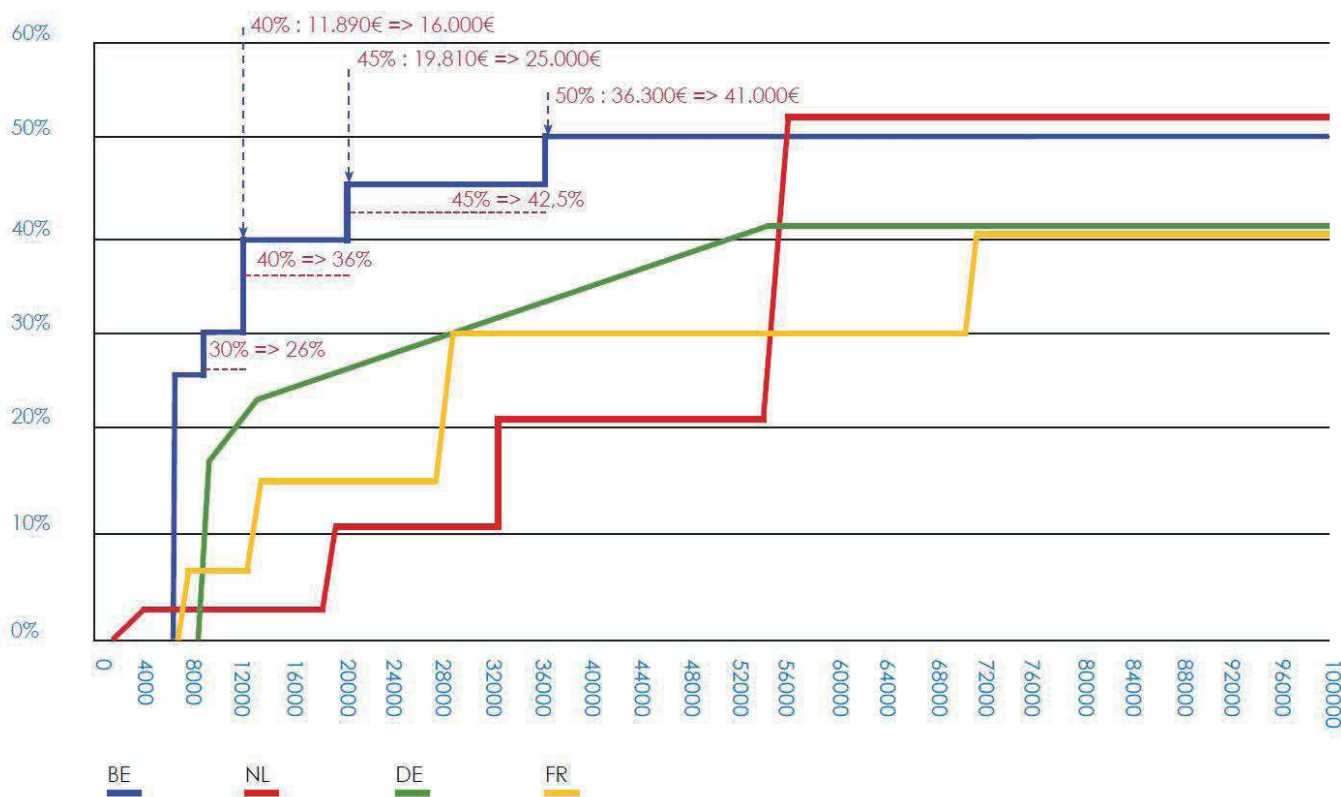
Het Belgisch BTW-stelsel is erg complex en dit zorgt voor een gemiste belastingontvangst van maar liefst 2,8 miljard euro. Als we het BTW-tarief van 12% zouden verhogen tot 21% zou dit de begrotingsoptvangsten doen toenemen met 444 miljoen euro. De inkomensherverdeling zou nauwelijks veranderen. Met deze opbrengst zou de persoonlijke bijdragevoet voor sociale zekerheid teruggebracht kunnen worden met 0,65 procentpunt. De combinatie van de twee maatregelen zou de herverdeling niet noemenswaardig beïnvloeden.

Een radicalere variant is nu vrijgestelde consumptie belastingen aan 6% en het verhogen van het BTW-tarief van 6% naar 12% en dat van 12 tot 21%. Met de opgehaalde 4,05 miljard zou de sociale bijdragevoet gehalveerd kunnen worden. Deze combinatie leidt slechts tot een beperkte verslechtering van de progressiviteit.

Het politieke debat illustreert dat er nogal wat onvrede is in de mate dat **de tarieven in de Belgische personenbelasting zo snel fors stijgen bij redelijke beperkte lonen**. Een beleidsoptie zou kunnen zijn om het huidige tarief van 30% te reduceren tot 26%, dat van 40 tot 36% en dat van 45 tot 42.5% en dit te financieren met een verhoging van de BTW met twee procentpunt. Het eerste deciel verliest hierbij 25 euro (1,6% van het equivalent inkomen) en het tiende deciel wint 39 euro (+0.36%).

Een alternatief is om de barema's op te schuiven zodat burgers niet zo snel meer in de hogere tarieven terechtkomen (zie grafiek). Een BTW-verhoging met twee procentpunt volstaat om het tarief van 40% pas te laten ingaan van een inkomen vanaf 16.000 euro (i.p.v. 11.890 euro), dat van 45% pas bij een inkomen vanaf 25.000 euro (i.p.v. 19.810 euro) en dat van 50% pas vanaf 41.000 euro (i.p.v. 36.300 euro). De impact op de herverdeling van de personenbelasting blijft ook hier beperkt.

Marginale belastingsvoet volgens inkomen

3

**Itine ra's
voorstel**

*Vervang de banenplannen door de
werkverzekering*

De Belgische werkloosheidsverzekering is bij de duurste van Europa, maar bij de slechtste in het aan de slag krijgen van de werklozen. Dat moet veranderen. Transformeer de werkloosheidsverzekering in een werkverzekering. Via een systeem van twee pijlers wordt op maat van de persoon alles gedaan om de werkzoekende zo snel mogelijk naar nieuw werk te duwen en te helpen. Die combinatie van degressieve uitkeringen en progressieve ondersteuning verandert voor de echte probleemgevallen in een residuair banenplan van georganiseerde maatschappelijke dienstverlening. Niemand blijft zonder werk, niemand blijft in werkloosheid hangen en niemand kan werkloosheidsuitkeringen misbruiken.

De werkverzekering berust op een vast budget per werkloze, maar waarvan de samenstelling wijzigt naarmate de duurtijd van de werkloosheid oploopt. De passieve component van de werkloosheidsuitkering weegt zwaar door bij de aanvang van de werkloosheidsperiode. De uitkering mag zelfs hoger zijn dan vandaag: werklozen moeten kunnen zoeken naar een job die goed bij hen past en hun inkomen moet dat toelaten.

Het aandeel van de werkloosheidsuitkering in het totale budget neemt af ten voordele van begeleidingsmaatregelen naarmate de tijd verstrijkt. Deze maatregelen worden na verloop van tijd de dominante component in het budget. Dit impliceert **degressieve uitkeringen over de tijd, maar ten voordele van progressieve besteding aan begeleiding en investering, gericht op de uitstroom uit de werkloosheid.**

Het is belangrijk die werkzoekende financieel te stimuleren die effectief dicht bij de arbeidsmarkt staat. Dat betekent dat de daling van de uitkeringscomponent voldoende snel moet ingaan, op het moment dat een financiële aanmoediging het meeste positieve effect kan hebben, zowel op het vinden van een nieuwe job als op de kwaliteit van die job. Onder inkomensdruk eender welke job aannemen zal een positief statistisch effect geven, maar dreigt achteraf na de tijd uit te draaien, zowel voor de betrokkene als voor de arbeidsmarkt.

De besteding van het progressieve budget voor “activering” berust bij de regionale diensten van arbeidsbemiddeling, zoals de VDAB in Vlaanderen of de FOREM in Wallonië. Activering werkt het best op maat van de personen van de lokale arbeidsmarkt. We moeten er wel over waken dat ook het begin van de begeleiding zeer snel voor iedereen komt. We moeten er ook voor zorgen dat de bevoegde diensten

“Kap grondig in het woud van de banenplannen”

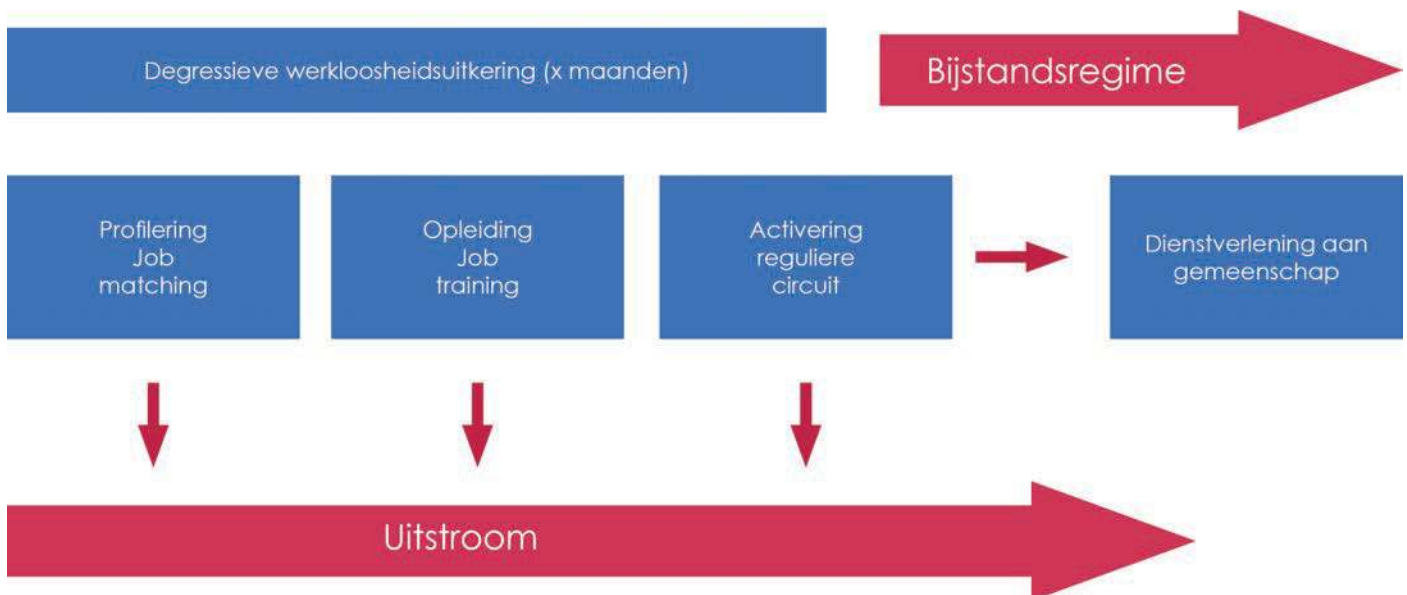
geobjectiveerde resultaatdoelstellingen voor wederterwerkstelling krijgen en daarop worden afgerekend. Naar aanleiding van de staatshervorming, zal ook moeten nagedacht worden over het sanctiebeleid ten aanzien van werkonwillige werklozen. We staan nu voor de uitdaging om beide perspectieven – begeleiding en controle/sanctionering – door één en hetzelfde bevoegdheidsniveau te laten uitoefenen, terwijl de financiële prikkel of motivatie voor het besparen op uitkeringen bij het federale niveau blijft.

De werkverzekering is ook hét instrument om **grondig te kappen in het woud van de banenplannen**. Door de zesde staatshervorming verhuist een groot deel van de bollenwinkel van meer dan 115 banenplannen, budget inclus, naar de regio's. Het is tijd voor een mentale time-out. Moeten we een banenplan beoordelen op basis van hoeveel personen er in stappen, of op basis van hoeveel extra jobs het netto oplevert? Willen we werkzoekenden een tijdelijke baan geven, of op weg zetten in de loopbaan? Dient een banenplan de werkgever in lastenverlaging, of de werkzoekende? Willen we groepen bevoordelen, of personen kansen bieden?

Wie voor de tweede opties kiest, moet banenplannen maximaal afschaffen. Het vrijgekomen budget kan naar lastenverlaging en kan de werkverzekering helpen om werkzoekenden op maat aan nieuw werk te helpen. Minstens moet werk gemaakt worden van een **grondige sanering volgens de volgende krijtlijnen:**

- Reduceerde doelgroepen: ga op zoek naar de grootste gemeen delers van probleemwerkzoekenden, bijvoorbeeld loonhoogte of onderwijsprofiel.
- Heb meeraandacht voor doorstroming via het banenplan: te veel banenplannen bieden een baan maar geen loopbaan.
- Verminder directe job creatie bij bepaalde sectoren of werkgevers en focus meer op brede werkstelling-stimulansen ten bate van de werkzoekende.

De werkverzekering slaat alle vliegen in één klap: meer bescherming, betere ondersteuning voor werk, iedereen aan de slag en niemand nog in het zwart

4

**Itine ra's
voorstel**

Betere financiering voor nieuwe groei

Sinds de banken- en schuldencrisis wordt terecht heel kritisch gekeken naar de financiële markten. Tegelijkertijd is goede kredietverlening essentieel voor het aanknopen met een nieuwe periode van gezonde groei. Het is daarbij extreem belangrijk dat er voldoende risicokapitaal ter beschikking is voor jonge innovatieve bedrijven. Het meer ontwikkelen van risicokapitaal moet opgewaardeerd worden als een prioriteit voor ons land. KMO's moeten sneller "investment ready" kunnen worden. Gezond industrieel beleid en verstandige regulering die de bedrijfsontwikkeling niet onnodig belemmeren, zijn daarbij belangrijk.

Willen we voorspoed alle kansen geven, dan is het essentieel dat het opstarten van nieuwe projecten en innovatie financiering vinden. De analyse van de financieringsbronnen van onze bedrijven toont het belang van interne financiering en het grote gewicht van eigen vermogen in België. Sinds de crisis is er een duidelijke tendens bij de ondernemingen tot kapitaalverhoging of aangaan van niet-bancaire schulden eerder dan bancaire financiering.

Als we de discussie over de financiering van bedrijven zinvol willen voeren, is het belangrijk het fenomeen van kredietrantsoenering te kaderen. Te vaak focust men bijvoorbeeld vandaag op de lage rente om te stellen dat er toch onmogelijk een financieringsprobleem kan zijn in dergelijke omstandigheden. Dit doet te kort aan decennia lang economisch onderzoek omtrent asymmetrische informatie en zijn gevolgen. In onze economische leerboeken wordt nochtans aangehouden dat met perfecte informatie banken en andere bemiddeling geen bestaansreden hebben.

Het inschatten van risico en rendement van projecten zal in essentie steeds een onvolkomen proces blijven. De intrestvoet is in die zin een screeninginstrument naast vele andere. Hogere rentevoeten kunnen bedrijven aanzetten tot het overwegen van risicovolle projecten met een kleinere kans op succes maar een grotere opbrengst indien succesvol. Dit betekent echter dat een kredietverlener vanaf een bepaalde drempel afhaakt, omdat hij gelooft dat het rendement niet meer opweegt tegenover het risico.

“Het meer ontwikkelen van risicokapitaal moet opgewaardeerd worden als een prioriteit voor ons land”

De marktrente kan dus laag zijn maar anderzijds een vorm van kredietrantsoenering vertonen. Omwille van het risico worden sommige projecten uitgesloten zelfs indien ze hogere rendementen beloven. Naast de rentevoet als prijs is dus tevens het volume aan krediet een cruciale determinant van investeringen.

Het is extreem belangrijk dat er voldoende risicokapitaal ter beschikking is voor jonge innovatieve bedrijven. Hiervoor is een tijdshorizon van meer dan 8 jaar vaak een vereiste. Een reële duurzame meerwaarde boeken bij het recupereren van kapitaal is dan ook weggelegd voor hen die de korte termijn waanoverstijgen. Jonge bedrijven verklaren dat ze evengoed naast de middelen ook de adviezen van risicokapitaalverschaffers waarderen.

Specifieke aandacht is nodig voor investeringen in hoog technologische bedrijven. Bescherming van intellectuele eigendom is extreem belangrijk. Op het vlak van inbreuken bestaat er een andere cultuur in verschillende rechtstaten. We moeten niet alleen aandacht hebben voor alle financieringsinstrumenten: we moeten ook de coherentie van de verschillende initiatieven bewaken. Evenwichtige verhoudingen private-publieke sector alsook naleven van de overige 10 geboden voor industrieel beleid. KMO's moeten begeleiding kunnen krijgen om vooral "investment ready" te worden, ook voor venture capital en private equity. Een optie voor KMO's zijn ook samenwerkingsverbanden met grote groepen of internationale productnetwerken voor de financiering van specifieke projecten.

Het meer ontwikkelen van risicokapitaal moet opgewaardeerd worden als een prioriteit voor ons land. Op macrovlak is er nog steeds kredietgroei maar het is belangrijk te erkennen dat er op elk moment afhankelijk van de context en activiteit financieringsproblemen voor bepaalde bedrijven kunnen bestaan. De overheid legt ook regelmatig eisen op aan bedrijven die voor KMO's moeilijk om dragen vallen door hun beperkte schaal. Die eisen vertrekken van goedbedoelde initiatieven op het vlak van consumentenbescherming of het behartigen van de belangen van werknemers en investeerders, maar erover waken dat dergelijke maatregelen niet belemmerend worden voor de ontwikkeling van KMO's is een must.

5

**Itine ra's
voorstel**

**Een ouderenzorgbeleid dat de oudere
emancipeert**

De vergrijzing leidt tot een tweevoudige druk op de zorgfinanciering: een daling van bijdragen (inkomsten) en een stijging van consumptie (uitgaven). Dit biedt een zorgwekkend toekomstperspectief wanneer we ons zorgsysteem op het klassieke model zouden willen schoeien. Wezenlijk zal dit gelijk staan met de weg naar sc haarse, wachlijst en vers chraling. De staatshervorming biedt echter een enorme opportuniteit: het blad is nu leeg. We kunnen het verhaal nog schrijven. Wat in de komende legislatuur moeten zal gebeuren, is de keuze van een maatschappijmodel.

Itinera pleit voor een mentale switch in het ouderenzorgdebat: van een ouderenzorg gekenmerkt door zorgafhankelijkheid, **naar een ouderenzorg waarbij de oudere als mens centraal staat en maximaal ondersteund wordt om zelfredzaam te blijven**. Het beleid moet inzetten op het creëren van de randvoorwaarden die ‘empowerment’ mogelijk maken: een sterk regionaal oudererbeleid, meer investeren in preventie, het creëren van woonzorgzones, de zorgbehoefte in kaart brengen via centrale registratie van lokale zorgnoden en zorgaanbod, versterking van thuiszorg met lokale multidisciplinaire teams, stimuleren van de renovatiemarkt voor aanpassing naar levenslang wonen, en lokale besturen die inzetten op het creëren van een leeftijdsvriendelijke omgeving.

De financiering voor ouderenzorg moet evolueren van een instellingsgerichte subsidiëring naar een persoonsgerichte financiering. Zo kunnen we groeien naar een zorgsysteem waarin niet het aanbod door de structuren maar de behoefte van de mensen bepalend is. **De oudere krijgt een persoonlijk bestedingsbudget**, afhankelijk van inkomen en zorgbehoefte. Ouderen worden zo de stuwende kracht van het ouderenzorglandschap. Door de oudere de keuzemogelijkheid te geven, worden de zorgaanbieders aangezet om een kwalitatief hoogstaand en betaalbaar aanbod te genereren dat aantrekkelijk is voor de zorgbehoevende. Dit creëert een gezonde concurrentie tussen de spelers op basis van waardecreatie.

“Itinera pleit voor een ouderenzorg waarbij de oudere als mens centraal staat en maximaal ondersteund wordt om zelfredzaam te blijven”

Een persoonlijk budget zorgt ervoor dat de zorg bij de oudere komt en niet dat de oudere naar de zorg toegestuurd wordt. Ook vergt zo’n vraag-gestuurd zorgmodel een transparant, **open en eerlijk zorglandschap waarin de overheid minder rechtstreeks interfereert**. De primaire overheidstaak is het creëren van een gelijk speelveld voor alle type zorgaanbieders en toezicht houden op basis van kwaliteitscriteria i.p.v. structurele kenmerken (bv. prijszetting, personeelsnormen, ...).

De gemiddelde 15 à 20 jaardie de 65-plusserin relatief goede gezondheid kan doorbrengen moet worden gezien als een continuüm, een boog die geleidelijk aandoorgroeit van welzijns-naar meer zorggericht. **We zijn niet gebaat met een globaal, uniform verzekeringsmodel dat iedereen eenzelfde pakket van eenheidsworst opsluit**. Er is nood aan variatie en concurrentie. We kiezen voor een systeem van slimme solidariteit waarbij het beleid niet meer moet doen voor iedereen, maar iedereen in staat stelt om meervoorzichzelf te doen. De betaalbaarheid wordt in de eerste plaats gegarandeerd voor de meest kwetsbare doelgroepen.

Verder wordt een systeem ontwikkeld dat iedereen toelaat zonder te veel risico’s zelf een groot deel van zijn oude dag veilig te stellen. Dit gebeurt in een open en gelijk speelveld, waarbij alle spelers vrij een eigen pakket samenstellen. Ze moeten bewijzen dat ze, in onderlinge concurrentie, de beste keuze zijn wat betreft kwaliteitsvolle en betaalbare risicodkking en worden ook op deze basis geresponsabiliseerd. Private investeringen worden fiscaal aangemoedigd. Aanvullende verzekeringen en sparen krijgen een groter aandeel in het pakket, gecombineerd met een gerichte regulering om selectie risico’s te voorkomen. Op deze manier wordt ook meer zuurstof gegeven aan de economische groei bij toepassing die vergrijzing is en moet kunnen worden.

Pensioenen

6

**Itine ra's
voorstel**

**Herstel het verband tussen pensioen en
inspanning**

In een duurzaam systeem beschikt elke werknemer over een persoonlijke "rekening" waarop elk jaar de bijdragen van werknemer of werkgever worden bijgeschreven. Een notioneel of puntenstelsel ontmoedigt het vervroegd met pensioen gaan enerzijds; anderzijds worden de uitkeringen gekoppeld aan de levensduur.

Er bestaan structurele oplossingen. Zweden is hiervan een mooi voorbeeld. Meer dan tien jaar geleden heeft dat land zijn pensioensysteem gemoderniseerd, zonder evenwel te raken aan de basisfilosofie die er een is van sociale bescherming, solidariteit en rechtvaardigheid. De sleutel tot deze hervorming bestond in het invoeren van een systeem van (notionele) rekeningen. Dit systeem heeft een dubbel voordeel: enerzijds ontmoedigt het het vervroegd met pensioen gaan; anderzijds worden de uitkeringen gekoppeld aan de levensduur. Het systeem van notionele rekeningen maakt het mogelijk om een « notioneel » kapitaal op de pensioenleeftijd te berekenen door alle bijdragen van de aangeslotene te boeken, geïndexeerd volgens de algemene stijging van de lonen. Vervolgens wordt dit « notioneel » kapitaal omgezet in een lijfrente aan een rentevoet die rekening houdt met de effectieve pensioenleeftijd en met de levensverwachting op dat moment.

Dit systeem vangt dus zowel het risico van een lang leven op, als het risico op een vervroegde uittrede. Tenslotte wordt het overlevingspensioen jaarlijks geïndexeerd in functie van de prijzen en de lonen van de actieve bevolking. De Zweedse bevolking heeft dit systeem goed onthaald. De tewerkstellingsgraad van de oudere bevolking ligt er hoger dan bij ons, de gemiddelde pensioen uitkeringen zijn er ook hoger, en de kost van de vergrijzing bedraagt slechts een derde van wat België betaalt.

“Het systeem van notionele rekeningen heeft een dubbel voordeel: enerzijds ontmoedigt het het vervroegd met pensioen gaan, anderzijds worden uitkeringen gekoppeld aan levensduur”

Een stelsel van notionele rekeningen is voldoende flexibel om aan de noden en de beperkingen van elk land afzonderlijk te kunnen worden aangepast. Mits de pensioenstelsels worden geharmoniseerd, zal het systeem van notionele rekeningen ambtenaren en werknemers even rechtvaardig behandelen. Het erkent ook lange loopbanen, een typische fenomen bij de lage inkomens, vermits de pensioen uitkeringen gebaseerd zijn op de effectieve duur van de loopbaan. Het systeem moedigt oudere werknemers aan om langer aan het werk te blijven. In feite wordt de voortzetting van de activiteit in een pensioenstelsel met notionele rekeningen dubbel aangemoedigd: door de aangroei van het virtuele kapitaal en door de stijging van de coëfficiënt voor de omzetting van dit kapitaal in pensioen, die gekoppeld is aan de verkorting van de verwachte pensioenduur.

Het systeem vergemakkelijkt de geleidelijke uittrede uit de arbeidsmarkt (deeltijds pensioen). Door de manier waarop het pensioen wordt berekend, is er ook meer flexibiliteit mogelijk wat betreft de leeftijd waarop mensen de arbeidsmarkt verlaten, rekening houdend met ieders motivatie en vaardigheden. Doordat het virtuele kapitaal gemakkelijker overdraagbaar is van het ene stelsel naar het andere, past het systeem zich ook gemakkelijk aan gemengde loopbanen aan.

De overgang naar een systeem van notionele rekeningen kan geleidelijk gebeuren, zonder de verworven rechten van de huidige gepensioneerden aan te tasten. Om deze structurele hervorming in te voeren, is het noodzakelijk om het nieuwe systeem, dat ook op lange termijn leefbaar moet zijn, gescheiden te houden van het passief van het oude systeem dat met andere belastingen moet worden gefinancierd.⁸ Zweden heeft de overgang gedeeltelijk gefinancierd door een reservefonds te gebruiken. Ons zilverfonds vertegenwoordigt amper 4% van het BBP. Een gedetailleerde analyse van de overgang naar een systeem

met notionele rekeningen in Frankrijk is terug te vinden bij Bozio en Piketty (2008), en in het jongste rapport van het Comité d'Orientation des Retraites (COR 2010).

Zolang de wettelijke pensioenen van de gepensioneerden gefinancierd worden door de bijdragen van de werknemers uit de volgende generatie, staat ons pensioensysteem voor demografisch en sociologisch risico. Evoluties in levensverwachting, geboortecijfers, gezinssamenstelling en loopbaanpatronen beïnvloeden en hypothekeren dan immers steeds weer de lopende pensioenfinanciering. Daarom is het essentieel dat een pensioenhervorming criteria hanteert die de pensioenrechten automatisch aan te passen aan integrale veranderingen.

Op basis van deze criteria kunnen de componenten van de pensioenaanspraken worden gedefinieerd.

Een ander belangrijk aspect van de hervorming is de solidariteit tussen individuen. Men zou kunnen denken dat een systeem van notionele rekeningen dat stoelt op een virtueel kapitaal dat evenredig is met de bijdrage van elk individu, alle notie van solidariteit uitsluit. Het is echter mogelijk om die solidariteit rechtstreeks in het systeem van notionele rekeningen in te voeren door met de gelijkgestelde periodes te werken.

Een andere mogelijkheid is om het bijdrage-gedeelte van de pensioenen (verzekering) apart te houden van het niet-bijdrage gedeelte (bijstand). Het is juist door het bijdrage-principe dat de pensioenen louter vanuit de lonen mogen gefinancierd worden. In feite wordt ons socialezekerheidssysteem in België voor meer dan een derde gefinancierd met niet-loongerelateerde inkomsten (alternatieve financiering met onder meer btw-ontvangsten). Het niet-bijdrage gedeelte is heel wat anders: het stemt overeen met de uitgaven voor de sociale zekerheid waarop iedereen evenveel recht heeft, ongeacht hoe veel bijdragen hij of zij betaald heeft. Vermits deze rechten losstaan van het loonniveau, is het logisch dat ze vanuit andere belastingen dan die op het loon worden gefinancierd, zowel de vraag naar de verzekeringslogica als die naar de solidariteitslogica zijn hiermee allebei afdoende beantwoord. Deze hervorming biedt dus de mogelijkheid om de transparantie en de begrijpelijkheid van ons pensioensysteem te vergroten.

7

**Itinera's
voorstel**

*Herstel het verband tussen loonkosten en
productiviteit*

In de Belgische industrie blijkt de evolutie van de loonkost maar voor 30% gekoppeld te zijn aan de evolutie van de productiviteit. In Duitsland is deze koppeling dubbel zo sterk. Door de lonen sneller te laten stijgen dan de productiviteit toelaat, dreigen we onszelf uit de markt te prijzen in sectoren die internationaal moeten concurreren. Deze gevaarlijke evolutie moet gestopt worden via een doelmatig beleid over meerdere sporen.

De loonkosten per eenheid product stijgen in België sneller dan in de Eurozone. Dit zou geen probleem zijn indien de productiviteit een gelijkaardige trend zou vertonen. Dit blijkt echter niet het geval te zijn. Uit onze analyse voor 10 industriële sectoren blijkt dat slechts 30 % van de loonvariatie verklaard kan worden door de variatie in de gemeten arbeidsp productiviteit. Anders gezegd: 70 % van de ontwikkelingen van de (reële) loonkost staat in deze 10 industriële sectoren los van de ontwikkelingen in de arbeidsp productiviteit. In de Duitse industrie is de samenhang tussen loonkosten en productiviteit in de periode 2002-2009 dubbel zo hoog als in België: 60 % van de loonvariatie kan er verklaard worden door de variatie in de arbeidsproductiviteit. Maar ook in landen zoals Frankrijk, Spanje en Italië is de koppeling tussen lonen en productiviteit in de industrie veel sterker dan in ons land. Dit is een gevaarlijke evolutie: op termijn dreigt voor de Belgische industrie een niet te compenseren concurrentiehandicap.

Uit de analyse per sector blijkt dat de evolutie van de productiviteit in ons land slechts in beperkte mate determinerend is voor de evolutie van de lonen in sectoren die minder blootgesteld zijn aan de internationale concurrentie, zoals de voedingindustrie (26%) en de sector van de drukkerijen en publicaties (21%). In groot contrast staat de Duitse voedingindustrie met een zeer vergelijkbare marktdynamiek maar met een loonevolutie die zeer nauw aansluit bij de evolutie van de arbeidsp productiviteit (71%). Hoewel de voedingindustrie zich traditioneel richt naar lokale markten, moeten onze voedingbedrijven wel competitief zijn om hun producten te kunnen exporteren naar de internationale groeiemarkten.

“In de Duitse industrie is de samenhang tussen loonkost en productiviteit in de periode 2002-2009 dubbel zo hoog als in België”

Va n u i t e e n i n t e m a t i o n a a l c o m p e t i t i v i t e i t s p e c i e f t e l t i n w e l k e m a t e d e l o o n k o s t e n e e n w e e r s p i e g e l i n g z i j n v a n d e e v o l u t i e v a n d e t e c h n i s c h e p r o d u c t i v i t e i t . B e l g i ë h e e f t h i e r e e n o n m i s k e n b a a r p r o b l e e m . E e n l a n d d a t b l o o t s t a a t a a n i n t e r n a t i o n a l e c o n c u r e n t i e b i n n e n é é n e n d e z e l f d e m u n t u n i e e n z i c h o o k d i e n t t e r i c h t e n n a a r d e e m e r g i n g m a r k e t s o m e x p o r t g r o e i t e r e a l i s e r e n , m o e t d e k l o o f t u s s e n d e e v o l u t i e v a n p r o d u c t i v i t e i t e n d e e v o l u t i e v a n d e (r e ë l e) l o o n k o s t e n o n d e r c o n t r o l e k r i j g e n e n b e p e r k e n . D i t k a n d o o r o f w e l d e p r o d u c t i v i t e i t t e v e r h o g e n , o f w e l d o o r d e g r o e i v a n d e l o o n k o s t e n t e v e r t r a g e n . H e t t w e e d e i s v a a k g e m a k k e l i j k e r d a n h e t e e r s t e . W e k u n n e n o p t e m j i n o n z e p r o d u c t i v i t e i t v e r h o g e n d o o r t e i n n o v e r e n e n t e i n v e s t e r e n i n n i e u w e t e c h n o l o g i e ë n e n n i e u w e c o n c e p t e n . I s e r i n d e W e s t e r s e w e r l d e c h t e r n o g é é n r e g i o t e v i n d e n d i e n i e t d o o r d r o n g e n i s v a n h e t b e l a n g v a n i n n o v a t i e ? H e t w o r d t a l m a a r m o e i l i j k e r o m m e e r i n n o v e r e n d e n p r o d u c t i e v e r t e z i j n d a n ‘ d e r e s t v a n d e w e r l d ’ .

W a t b e t r e f t d e e v o l u t i e v a n d e l o o n k o s t e n i s h e t z e k e r l o v e n s w a a r d i g d a t d e u i t g a a n d e f e d e r a l e r e g e r i n g e n h e t i n t e r p r o f e s s i o n e e l o v e r l e g a a n d a c h t h e b b e n g e h a d v o o r c o m p e t i t i v i t e i t e n a a n p a s s i n g v a n d e i n d e x e r i n g . D e z e a a n d a c h t h e e f t d e c o m p e t i t i v i t e i t s k l o o f m e t e n k e l e v a n o n z e b u u r l a n d e n e c h t e r n i e t g e d i c h t . D e v r a a g d i e n t g e s t e l d w a a r o m d e B e l g i s c h e i n s t i t u t i e s e n p r o c e s s e n r o n d k o s t e n c o m p e t i v i t e i t n i e t e f f e c t i e f o f s t e r k g e n o e g z i j n . W a a r o m g e b e u r t n i e t w a t b e o o g d w o r d t , t e r w i j l h e t b u i t e n l a n d d e e v o l u t i e v a n d e l o o n k o s t b e t e r d o e t a a n s l u i t e n b i j d e e v o l u t i e v a n d e p r o d u c t i v i t e i t ? I s d e B e l g i s c h e a a n p a k t e c o m p l e x o f i s e e n d e e l v a n o n z e i n s t i t u t i e s e n p r o c e s s e n c o n t r a p r o d u c t i e f ?

Er is potentieel tot verlaging van de loonkosten als gevolg van mogelijke belastingverschuivingen waarbij arbeid minder belast wordt. Daarnaast moeten we ook het model van de loonvorming zelf verbeteren. Dat is te veel gebaseerd op automatische loonsverhogingen (barema's en indexering) en op centralistische loonvorming (cao en loonnorm). Er is nood aan een dosis diversiteit en flexibiliteit binnen de loonbepaling. Dat kan bijvoorbeeld door meer ruimte te geven aan invulling op bedrijfsniveau, inclusief de internationale gebruikelijke techniek van een 'opt out' via sociaal overleg in het bedrijf.

Samenhang variatie reële lonen en variatie arbeidsproductiviteit in 2002-2009 in de industrie						
België	Duitsland	Spanje	Finland	Frankrijk	VK	Italië
30%	60%	57%	38%	49%	42%	44%

Onderwijs

8

Itine ra's voorstel

*Van schooluitval naar persoonlijke
voortgang en economische deelname*

De schooluitval staat in het middelpunt van de belangstelling. Het is belangrijk dit probleem bottom-up aan te pakken: wanneer de leerling op de school begint en wanneer de leerling op schoolzit. Aandacht voor de voortgang van elke leerling en een vergelijking van de prestaties tussen de scholen kan het risico verminderen van een 'intellectuele uitval' die de schooluitval bevordert: preventie. We moeten ook verder kijken dan het tweeledige onderscheid tussen gediplomeerd en niet-gediplomeerd: we moeten de rol van de school als trampoline naar de deelname van de persoon aan het economisch leven van ons land opnieuw valoriseren. Zo kunnen we niet enkel de schooluitval beperken, maar de gevolgen ervan herdefiniëren en beperken. Men kan opgeleid zijn zonder gediplomeerd te zijn: door de brug tussen de school en de arbeidsmarkt opnieuw te valoriseren, kan de schooluitval worden vermeden en kan er tegelijkertijd een antwoord worden geboden op het gebrek aan talent in bepaalde sectoren in onze economie.

Wij denken dat een **verbetering van de methodes en praktijken de enige garantie is voor een duurzame vermindering van de schooluitval**. Om de praktijken te kunnen verbeteren, moeten de scholen hun capaciteiten kennen om hun leerlingen binnen het schoolmilieu te kunnen houden en om hen op een ononderbroken manier te kunnen opleiden. Een vergelijking van de academische prestaties tussen scholen is geen toverformule. Een klassment van de onderwijsinstellingen zal niet alles oplossen, maar we verdedigen wel de verantwoordelijkheid van de inrichtende machten voor de verbetering van de pedagogische praktijken binnen de instellingen die ze inrichten. In dit opzicht zou het veel nuttiger zijn om **de vooruitgang van de leerlingen binnen elke school objectief te meten**. Dit zou toelaten om de toegevoegde waarde van een school te kunnen identificeren (welke vaardigheden heeft de leerling verworven tussen zijn start op de school en het verlaten van de school?), alsook de goede praktijken van de leerkrachten.

Het fenomeen van de schooluitval kan aldus genuanceerd worden en niet meer te rug gebracht worden tot het binaire onderscheid tussen diploma of geen diploma. Dat zal ons ook toelaten om meer inzicht te verwerven in de verschillen tussen scholen, en tussen leerlingen binnen dezelfde scholen. Het geeft een andere pedagogische kijk op dezelfde problematiek. Een diploma afleveren is niet noodzakelijk of niet altijd het kenmerk van een goede school.

“Een verbetering van de methodes en praktijken is de enige garantie voor een duurzame vermindering van de schooluitval”

Er is uiteraard een sterk negatief effect van vroegtijdige schoolverlating als kwalificaties een effectieve bescherming bieden tegen werkloosheid. Het onderwijs kan op zic hzelf geen diep-maatschappelijke en sociologische problemen remediëren, en het middelbare onderwijs kan op zic hzelf geen schoolachterstand remediëren die vaak al vanaf de eerste schooldag is opgebouwd. Een grote aandacht op *persoonlijke* progressie is daarom een stap in de juiste richting en zal ook preventief de ‘intellectuele’ schooluitval van probleemleerlingen verminderen. Maar hij moet tevens worden opgevangen in doorstrommogelijkheden binnen de scholen en uit de scholen.

Het is belangrijk ons grondig te bezinnen over de rol van de school als springplank naar participatie in het economische leven. Indien we minder de focus leggen op diploma en meer de focus op kennis en kunde, en op mechanismen die toelaten om die vanuit de school in het economische en maatschappelijke leven te gebruiken, kunnen we **veel effecten van schooluitval bestrijden zonder noodzakelijke rijs de absolute aflevering van diploma's te moeten organiseren**.

Uiteindelijk dwingt de problematiek van de schooluitval ons dus tot een grondige bezinning over de rol van het onderwijs en van scholen zelf en over de brug tussen de school en de arbeidsmarkt. Scholen

kunnen ook vormen zonder diploma, zolang ze de leerling maar met de nodige bagage naar de ladder van de loopbaan kunnen brengen. Die dimensies van het probleem zijn te lang onderbelicht gebleven. Door ze in beeld te brengen, kan het probleem van de schooluitval een deel van de oplossing zijn voor een ander probleem: het verbeteren van de brug tussen de scholen de arbeidsmarkt. Uiteraard heeft die brug twee kanten. Er zal ook aan de kant van de arbeidsmarkt, met name in het beleid van aanwerving en selectie, aandacht moeten besteed worden.

Het fenomeen van de knelpuntberoepen is welgekend, net als de vaststelling dat heel wat werkgevers in technische sectoren zelf grote opleidingsinspanningen moeten doen bij de aanwerving van nieuwe arbeidskrachten. Door strategisch de brugfunctie tussen scholen werkvloer te verbeteren zal men tevens een weg aanbieden die zal renderen voor het verminderen van de schooluitval, doordat dezelfde groep leerlingen goede en nuttige alternatieven voor de formele schoolopleiding kan worden geboden: een grote win-win.

9

Itine ra's voorstel

*Kwaliteit centraal in een ambitieus
gezondheidszorgsysteem*

De subjectieve tevredenheid over ons zorgsysteem scheert hoge toppen. Omwille van de keuzevrijheid en toegankelijkheid worden we omschreven als het meest geavanceerde zorgsysteem in Europa. Internationale rapporten doen echter twijfels rijzen of we wel objectief topniveau halen. Nuance is dat de keuzevrijheid en bijhorende tevredenheid weinig gebaseerd is op echt geïnformeerde keuzes, door een gebrek aan transparantie van zorgresultaten. Nochtans is de kwaliteit te vaak beneden het gewenste peil. Kwaliteit wordt ook niet beloond. Meer nog, ziekenhuizen met lagere kwaliteit kunnen meer prestaties leveren en dus meer inkomsten genereren. Daarbij komt dat nu al bijna de helft van de ziekenhuizen op verlies draait. Al te vaak wordt dan onoordeelkundig gesneden in het personeelsbestand, wat opnieuw dramatische effecten kan hebben voor de kwaliteit van zorg.

Elke patiënt heeft het fundamentele recht te weten waar hij de meest kwaliteitsvolle zorg kan krijgen. Stappen worden gezet, maar is er te weinig openheid en de initiatieven zijn te vrijblijvend. Weinig verrassend dat vooral de goed scorende ziekenhuizen hun resultaten publiceren. **Transparantie is nochtans een voorwaarde voor een cultuurswitch richting kwaliteit.** Zo gaan we van een pseudo-keuzevrijheid en op reputatie gebaseerde tevredenheid naar een echt geïnformeerde patiënt-consument. De informatie is beschikbaar. Ze wordt echter noch systematisch, noch uniform, bekend gemaakt. De tijd van het zwijgen is voorbij. Een onafhankelijk orgaan –niet de overheid, noch de ziekenfondsen, noch de zorgverstrekkers zelf– moet de opdracht krijgen de resultaten te ontsluiten. Daarmee zal een spontane en algemene golf van verbetering en bewustwording door het zorglandschap gaan, opnieuw gedreven door de keuzes van patiënten en doorverwijzende artsen.

De strijd voor meer kwaliteit kan niet als een oorlog tegen artsen en zorgverleners worden gezien. Zonder hun betrokkenheid zal de doelstelling voor meer kwaliteit onmogelijk worden gehaald. Kwaliteit kan daarbij niet synoniem zijn met bureaucratiseren en over-reguleren. Anders dreigt de zorg van binnen uit kapot gemaakt te worden door steeds opborende weerstand bij elke vorm van verandering. Digitalisering en het vereenvoudigen van administratie moeten het een kans op slagen geven. Goed bestuur vereist ook dat kwaliteit op de agenda komt van elk directiecomité, elke medische raad én elke raad van bestuur. Kwaliteitsopvolging wordt zo gebruikt om het beleid te sturen richting een collectieve ambitie om beter te doen en te investeren in personeelsbeleid in plaats van de weg van de afvloeiingen te volgen.

“De strijd voor meer kwaliteit kan niet als een oorlog tegen artsen en zorgverleners worden gezien”

Op naar een betalingssysteem dat op meerwaardecreatie steunt. Prestatiefinanciering heeft nut voor complexe diagnoses en onvoorspelbare zorg. Voor voorspelbare zorg wordt een vast bedrag betaald. We gaan voor een slimme combinatie van betaling per prestatie met voorafgaande financiering voor planbare zorg en een gebundelde financiering voor chronische zorg, grotendeels via een **persoonsgebonden budget**. Dit steeds gepaard gaande met kwaliteitsbeloning. Wie goede resultaten bereikt wordt beloond, anderen geprikkeld om beter te doen (figuur 1).

Financiële risico's verschuiven zo naar de zorgverstrekkers vanuit het idee dat excellente zorgverstrekkers zullen groeien, anderen zich aanpassen of verdwijnen. Dit zet de ziekenhuizen aan tot het maken van gerichte keuzes in het zorgaanbod waarin ze willen excelleren. Zo groeien ze uit tot meer gespecialiseerde, efficiëntere zorgverstrekkers aangevuld met een basis zorgpakket, waarbij chronische zorg vooral buiten de ziekenhuismuren plaatsvindt. Er moeten prikkels zijn tot ontsc h o t t i n g , s t r o o m l i j n i n g , z o r g i n t e g r a t i e e n n e t w e r k i n g . A l l e s p e l e r s h e b b e n d a n e e n g e d e e l d e d o e l s t e l l i n g : m e e r k w a l i t e i t s v o l l e , p a t i e n t g e r i c h t e z o r g . D i t a l l e s m o e t l e i d e n t o t e e n p o s i t i e v e c o m p e t i t i e t u s s e n z o r g o r g a n i s a t i e s d i e e n k e l w i n n a a r s k e n t : p a t i e n t e n k r i j g e n b e t e r e z o r g , z o r g v e r s t r e k k e r s w o r d e n b e l o o n d v o o r e x c e l l e n t i e e n d e k o s t e n v o o r d e s a m e n l e v i n g k u n n e n b e t e r o n d e r c o n t r o l e w o r d e n g e h o u d e n .

